

Zasady bezpieczeństwa w pracy przy koniach

Fizyczna praca w sektorze rolniczym niesie ze sobą podwyższone ryzyko kontuzji oraz poważnego uszczerbku na zdrowiu. Z jednej strony jest ona ściśle powiązana z koniecznością obsługi maszyn rolniczych, zaś z drugiej rolnik dodatkowo każdego dnia musi zmagać się z profesjonalną obsługą poszczególnych gatunków zwierząt.

Jak wiadomo, w przypadku zwierząt gospodarskich, w wyniku trwającej przez lata selekcji pod kątem zachowania oraz wymaganych cech produkcyjnych, poszczególne gatunki w porównaniu ze swoimi nieudomowionymi przodkami uległy pewnym ograniczonym zmianom.

W odniesieniu do koni przez lata dążono do uzyskania osobników szybko uczących się oraz chętnie współpracujących z człowiekiem, przy jednoczesnym zachowaniu ich naturalnej siły oraz odporności. Efektem końcowym miały być zatem osobniki jak najbardziej bezpieczne do pracy z człowiekiem.

Mimo sukcesów hodowlanych w powyższych aspektach, należy brać jednak pod uwagę zachowania uwarunkowane pierwotnie, których mimo lat pracy nie udało się w pełni zatracić. W warunkach naturalnych stanowiły one wyznacznik życia lub śmierci.

Reakcje na zagrożenie

Pierwszą naturalną reakcją konia na jakikolwiek nowy bodziec jest natychmiastowa ucieczka. Dopiero po oddaleniu się od potencjalnego źródła zagrożenia zwierzę może sobie pozwolić na „przemyślenie” oraz zdecydowanie, czy reakcja ta była potrzebna, czy też zbędna.

W przypadku koni domowych hodowcy dążą do stopienia tego konkretnego instynktu w jak największym stopniu. Mimo to, aby zwiększyć bezpieczeństwo w pracy z koniem, powinno się podejmować ciężką pracę związaną z odczulaniem zwierząt na wszelkie nowe bodźce, które mogą stanowić powód potencjalnej ucieczki. Dzięki wspomnianej wcześniej chęci do współpracy oraz nauki, zmniejszenie ryzyka gwałtownej reakcji znacznie wpłynie na bezpieczeństwo pracy.

Jeśli jednak możliwość ucieczki zostaje zwierzęciu udaremniona, może dojść do agresji mającej charakter obronny. Do takich zachowań można zaliczyć dębowanie (stawanie na tylnych kończynach oraz podnoszenie się do góry), kopanie, gryzienie, brykanie (gwałtowny odrzut tylnych kończyn) bądź ponoszenie (szybki, niekontrolowany ruch do przodu, bez możliwości zatrzymania).

Zachowania te stanowią wyzwanie dla bezpieczeństwa osób przy nich pracujących, które w pierwszej kolejności powinny brać pod uwagę miejsca bądź sytuacje, które mogą potencjalnie sprowokować zwierzę do chęci ucieczki bądź obrony.

W odniesieniu do wspomnianego wcześniej kopania bardzo newralgicznym momentem jest czyszczenie kopyt, które wiąże się z koniecznością pochylenia się twarzą w dół przy jednoczesnym zaburzeniu równowagi konia. Oczywiście czynność tą należy wykonywać z zachowaniem szczególnej ostrożności oraz pod żadnym pozorem nie kucać. Powinniśmy zachować pozycję umożliwiającą natychmiastowe usunięcie się z zasięgu kopyt.

Aby zachować jak największą kontrolę nad zwierzęciem w trakcie jego prowadzenia, bezwzględnie należy trzymać je na uwiązaniu przymocowanym do kantara. Dzięki temu, w sytuacji spłoszenia możemy w jakikolwiek sposób podjąć próbę zapanowania nad koniem. Warto tu zwrócić uwagę na prawidłowe trzymanie sznura w taki sposób, aby w razie gwałtownej reakcji zwierzęcia, nie zacisnął się on wokół dłoni, co mogłoby doprowadzić do znacznej kontuzji oraz utraty kontroli.

W przypadku zadębowania należy zwrócić uwagę na natychmiastowe usunięcie się z przodu konia oraz zasięgu kopyt wyrzucanych ku przodowi. W takiej sytuacji najlepiej stanąć u jego boku, starając się jednocześnie uspokoić oraz opanować zwierzę.

Wrażliwe zmysły

Z uwagi na powyższe warto również wspomnieć o charakterystyce końskich zmysłów, do których należą bardzo dobry węch, wrażliwy słuch (dzięki mobilnym uszom, ustawiającym się błyskawicznie ku źródłu dźwięku), bardzo szeroki zakres widzenia oraz wrażliwą skórę. Powyższe wyostrzone zmysły stanowią zarówno dużą zaletę zwierząt, jak i dodatkowe wyzwanie dla człowieka.

W wyniku wyostrzonego słuchu, wspomaganego przez mobilne uszy, obracające się momentalnie w stronę źródła dźwięku, konie reagują na każdy jego przejaw. Jeśli takowy nadejdzie niespodziewanie, z bliskiej odległości, może wywołać gwałtowną reakcję zwierzęcia.

W przypadku wzroku należy być świadomym jego znacznej wrażliwości na nagły ruch oraz tak zwanych ślepych punktów, stanowiących mały procent, jednak wiedza o tym, gdzie się znajdują, jest niezbędna do zapobieżenia licznym niepotrzebnym wypadkom. Są to miejsca, które dla konia są niewidoczne, dlatego też nagłe zniknięcie bądź wyjście z takiego punktu może wywołać gwałtowną reakcję obronną.

Miejsca te znajdują się centralnie przed oraz za koniem. Dlatego tak ważne jest, aby w każdym momencie obsługi być dla konia słyszalnym, widzianym, z categorycznym unikaniem wszelkich gwałtownych ruchów oraz dźwięków.

Ostatnim zmysłem, istotnym pod względem bezpieczeństwa obsługi, jest wrażliwa skóra. Do najbardziej wrażliwych pod tym kątem miejsc należą kłęb, podbrzusze, głowa, strona wewnętrzna kończyn, miejsca wokół kopyt oraz pęciny. Na głowie znaczną wrażliwość wykazują chrapy.

Z tego też powodu, w przypadku niektórych bardziej wymagających zabiegów weterynaryjnych, aby zachować większą kontrolę nad koniem stosowana jest dutka. Stanowi ją drewniany kołek zakończony sznurkiem, który owija się wokół górnej chrapy konia. U uwagi na liczne receptory w tej części ciała koń skupia się w pełni na ucisku, co daje możliwość wykonania niezbędnych zabiegów.

Instykt stadny i zdrowie

Kolejnym istotnym aspektem w przypadku pracy z końmi jest ich naturalny instykt stadny. Jest on tak mocno zakorzeniony w naturze koni, iż utrzymywanie tych zwierząt w osamotnieniu uznaje się za okrucieństwo. W stadzie zwierzęta czują się bezpiecznie z uwagi na możliwość komunikowania między sobą oraz zasygnalizowania ewentualnego zagrożenia.

Co więcej, pozwala on młodym zwierzętom uczyć się określonych zachowań od starszych, wyżej usytuowanych w hierarchii stada osobników bądź odpowiednich wzorców zachowań. Może to działać zarówno na korzyść, jak i niekorzyść człowieka. Zwierzęta z silnym instyktem stadnym mogą wykazywać mniejszą chęć do współpracy z człowiekiem oraz stawiać opór po oddzieleniu od stada. Z drugiej jednak strony, jeśli mamy w stadzie

spokojnego, dobrze ułożonego przodownika stada, zwierzęta z łatwością powielą pożądane nawyki.

W pracy z koniem bardzo istotną kwestię stanowi właściwe ułożenie oraz jego wychowanie. Respekt do człowieka budowany od najmłodszych lat zaowocuje w przyszłości większym bezpieczeństwem oraz zwiększoną możliwością przewidywania niepożądanego zachowania.

Szacunek ten możliwy jest do wypracowania wyłącznie poprzez spokojne, cierpliwe podejście do zwierzęcia oraz szybkie reagowanie na wszelkie oznaki nieposłuszeństwa. Brak szacunku w stosunku do opiekuna można wyczytać po mowie ciała konia. Do ostrzegawczych sygnałów o tym świadczących można zaliczyć charakterystyczne tulenie po sobie uszu, obnażanie zębów, podgryzanie oraz ataki w postaci kopania.

Co więcej, istotny wpływ na zachowanie konia ma stan hormonalny oraz zdrowotny. W przypadku stanu hormonalnego szczególną czujność należy zachować przy obsłudze ogierów kryjących bądź klaczy odchowujących źrebięta. W przypadku ogierów może się objawiać zwiększoną reaktywnością oraz chęcią dominacji, zaś u klaczy karmiących instynkt nakazujący ochronę źrebięcia może zwrócić się przeciwko człowiekowi w postaci atakowania oraz odpędzania każdego potencjalnego źródła zagrożenia.

W odniesieniu do stanu zdrowia należy zachować szczególną czujność. Z reguły wypatrzenie u koni oznak bólu stanowi wyzwanie, ponieważ w warunkach naturalnych okazanie słabości wiązało się narażeniem na atak drapieżnika. Dlatego też każde nietypowe zachowanie bądź zwiększona wrażliwość na rutynowe czynności powinna zwrócić uwagę opiekuna. W przypadku zignorowania subtelnych sygnałów wysyłanych przez konia kontynuowanie czynności sprawiających ból może wywołać gwałtowną reakcję obronną.

Biorąc pod uwagę powyższe, uzasadnionym staje się stwierdzenie, iż koń to gatunek wymagający szczególnej ostrożności przy obsłudze. Należy pamiętać, że mamy do czynienia z ponad pół tonowym zwierzęciem, które sprowokowane może wyrządzić wielki uszczerbek na zdrowiu bądź nieświadomie doprowadzić do śmierci opiekuna. Aby zmniejszyć ryzyko, należy starać się przewidywać możliwą reakcję konia w określonym miejscu i czasie, zaś w sytuacji zagrożenia bardzo istotne jest przede wszystkim zachowanie spokoju, rozważna ocena sytuacji oraz adekwatna reakcja w stosunku do zwierzęcia.

Aleksandra Morta

Wielkopolski Ośrodek Doradztwa
Rolniczego w Poznaniu